

4. 11. 2014

Veďte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Návrat odkazu do úpravy dědického práva

S novým občanským zákoníkem se do úpravy dědického práva vrací institut odkazu jako jedna z možností, jak může zůstavitel naložit s majetkem pro případ své smrti. Zatímco na dědice obecně přecházejí jak práva, tak i povinnosti zůstavitele, odkaz představuje výjimku z tohoto pravidla univerzálního dědického nástupnictví. Odkazovník dědicem není, a případné dluhy zůstavitele na něj tak nepřecházejí. Na ochranu dědiců jsou v novém občanském zákoníku zakotvena rovněž různá omezení, formou odkazu nelze např. odkázat celou pozůstalost.

Odkaz a jeho zřízení

Nový občanský zákoník stanoví, že zůstavitel odkazem ve prospěch odkazovníka **zřizuje pohledávku na vydání** určité věci, jedné či několika věcí určitého druhu, nebo **pohledávku na zřízení** určitého práva. Odkaz může zůstavitel zřídit v kterémkoliv pořízení pro případ smrti, tedy **v závěti, v dědické smlouvě či v dovětku**.

Odkazovníkem může být fyzická i právnická osoba (a to i právnická osoba, která má teprve vzniknout, pokud vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele). Zůstavitel může zanechat přednostní odkaz i dědici nebo spoludědicům, kteří se potom vzhledem k tomuto odkazu budou posuzovat jako odkazovníci (a nikoli jako dědicové).

Odkaz přitom zůstavitel zřídí tak, že v pořízení pro případ smrti **nařídí určité osobě** (zpravidla dědici), aby odkazovníku vydala předmět odkazu (tedy předala odkázanou věc nebo zřídila odkázané právo). Pokud však zůstavitel neurčí výslovně, kdo má odkaz splnit, připadají odkazy k tíži všem dědicům **podle poměru jejich podílů**, a to i v případě, že byla odkázána věc náležející jednomu ze spoludědiců. Odkazem bude obvykle věc, která je součástí pozůstalosti, je však možné jako odkaz určit i věc ve vlastnictví jiné osoby (např. dědice).

K ochraně dědiců je stanoveno omezení rozsahu odkazů, kdy každému z dědiců musí zůstat odkazy nezatížená alespoň čtvrtina z hodnoty dědictví. Jestliže zůstavitel zatíží dědice více, má dědic právo na poměrné zkrácení odkazu.

Odkaz může zřídit osoba **způsobilá pořizovat závěť**, tedy především osoba plně svéprávná, a dále osoby s omezenou svéprávností, kterým to umožňují jiná ustanovení nového občanského zákoníku (např. osoba starší patnácti let formou notářského zápisu; osoba ve svéprávnosti omezená může pořizovat, není-li v rozsudku o omezení její způsobilosti uvedeno, že pořizovat platně nemůže, také jen ve formě notářského zápisu; nebo osoba ve svéprávnosti soudně omezená, pokud se objektivně uzdravila do té míry, že je schopna projevit vlastní vůli).

Navíc nový občanský zákoník umožňuje, aby **předměty malé hodnoty** (půjde zejména o věci malé ceny a upomínkové hodnoty) mohla odkázat **i osoba nezpůsobilá** pořizovat závěť. Při posuzování takového odkazu se potom bude vycházet z obecné úpravy svéprávnosti (při nedostatku věku dle přiměřenosti rozumové a volní vyspělosti, u soudního omezení svéprávnosti pro jednání nevybočující z kategorie nevýznamných a běžných záležitostí každodenního života).

Nabytí odkazu

Zatímco nabytí dědictví potvrzuje dědici soud, **právo na odkaz** uplatňuje odkazovník **přímo vůči dědici** bez nutnosti soudní ingerence. Odkazovník proto není účastníkem dědického řízení, a úprava odkazů tak má vést ke zrychlení dědického řízení a menšímu zatížení soudů, než kdyby se i odkazy musely řešit v dědickém řízení.

Odkazovník nabývá právo na odkaz smrtí zůstavitele. Zůstavitel však může vznik tohoto práva spojit s jiným okamžikem (např. se splněním podmínky nebo stanovením lhůty). Zůstavitel může svým projevem vůle stanovit i okamžik, kdy právo na odkaz dospěje, tedy okamžik, od kdy se odkazovník může domáhat vydání odkázané věci nebo zřízení práva.

Pokud zůstavitel k této otázce neprojeví jinou vůli, uplatní se zákonná úprava. Odkaz jednotlivých věcí z pozůstalosti a odkaz práv vztahujících se k takovým věcem může být požadován **ihned**. To platí i pro odkaz menších odměn pro zaměstnance a odkazy veřejně prospěšné, dobročinné a podobné. **Jiné odkazy jsou splatné za rok po smrti zůstavitele.**

Při odkazu dávek splatných ročně, měsíčně nebo jinak nabude odkazovník právo **k částce, která připadá na celou dobu**, dožije-li se jejího počátku; splátka se však stane splatnou až v určenou dobu splatnosti.

Při odkazu jednotlivé věci náleží odkazovníku ode dne splatnosti odkazu plody a užitky i vše, co k věci přibude, včetně práv s věcí spojených. Od téhož dne postihují odkazovníka i závady na odkázané věci, jakož i její zhoršení nebo zkáza vzniklé ze skutečností, za které nikdo neodpovídá.

Odkazovník není povinen odkaz přijmout a pokud prohlásí způsobem stanoveným pro odmítnutí dědictví, že **odkaz nechce**, hledí se na něho, jako by právo na odkaz **vůbec nenabyl**. Odkaz potom připadne do pozůstalosti.

Odkaz věci určitého druhu

Jestliže je v pozůstalosti více věcí odkázaného druhu, může zůstavitel výběrem konkrétní věci, která bude odkazovníkovi vydána, pověřit obtíženého dědice, odkazovníka nebo i jinou třetí osobu. Není-li takového pověření, je výběr ponechán na osobě obtížené odkazem. Ta však musí zvolit věc, kterou odkazovník bude moci užívat. Na druhé straně, pokud zůstavitel ponechá výběr na odkazovníku, ten si může zvolit i věc nejlepší.

Pokud odkázaný druh věci v pozůstalosti vůbec není, znamená to obecně neplatnost odkazu. Jestliže však zůstavitel neodkáže takovou věc určitého druhu **výslovně ze svého vlastnictví**, měla by ji osoba obtížená odkazem opatřit (a to v jakosti přiměřené osobním poměrům a potřebě odkazovníka). V případě menšího množství věcí určitého druhu v pozůstalosti se odkazovník spokojí s těmi, které tam jsou.

Speciální úprava se týká odkazu **peněz**, kdy osoba obtížená odkazem k jejich vyplacení je povinna je vyplatit, ať již hotové peníze v pozůstalosti jsou, nebo nejsou.

Odkaz určité věci

Co se týká odkazu konkrétně určené věci, nový občanský zákoník vymezuje pravidla pro řešení možných konfliktů či nejasností.

Jestliže odkázaná věc náležela odkazovníkovi již v době pořízení závěti, k takovému odkazu se nepřihlíží. Pokud ji však odkazovník nabyt až později, uhradí se mu **obvyklá cena** věci, ledaže by ji dostal bezplatně od samotného zůstavitele (v takovém případě platí, že odkaz byl odvolán).

Dále se nepřihlíží ani k odkazu cizí věci nenáležící ani zůstaviteli, ani dědici nebo odkazovníkovi, který ji má poskytnout někomu jinému. Pokud však zůstavitel nařídil, že cizí věc **má být koupena** a poskytnuta odkazovníku, měla by ji osoba obtížená odkazem obstarat. Jestliže ji však její vlastník nechce prodat za **obvyklou cenu**, vyplatí se odkazovníku pouze tato cena.

Nový občanský zákoník dále stanoví, že při opakování odkazu určité věci v jednom nebo několika ustanoveních **nemá** odkazovník právo zároveň na odkázanou věc i na její cenu. Jiné odkazy (které případně obsahují i věc téhož druhu nebo stejnou peněžní částku) však náležejí odkazovníku tolikrát, kolikrát jsou v pořízení pro případ smrti opakovány.

Odkaz pohledávky

Při odkazu pohledávky zůstavitele za někým jiným, **postoupí** osoba obtížená odkazem tuto pohledávku s příslušenstvím a případným zajištěním odkazovníku, vydá mu potřebné doklady o pohledávce a sdělí mu vše, co je k uplatnění pohledávky proti dlužníku zapotřebí.

Výslovně je upraveno, že odkaz všech pohledávek zahrnuje sice všechny pohledávky trvající po zřízení odkazu, avšak nikoliv pohledávky vzniklé z převoditelných cenných papírů a vkladních knížek, ani pohledávky váznoucí na nemovitých věcech a pohledávky vznikající z práva věcného.

V případě odkazu pohledávky zůstavitele za samotným odkazovníkem, potom má obtížená osoba vydat odkazovníkovi kvitanci anebo mu vrátit dlužní úpis.

Práva dědice vyhradivšího si soupis

V případě, že odkazy představují podstatnou část pozůstalosti nebo ji dokonce překračují, měl by dědic zřejmě uplatnit výhradu soupisu, aby jeho povinnosti spojené s nabytím dědictví nepřevýšili hodnotu pozůstalosti.

Pokud totiž dědic výhradu soupisu **neuplatní**, musí splnit odkazy **bez omezení** stejně jako veškeré zůstavitelovy dluhy.

Dědici, který výhradu soupisu uplatní, ustanovení nového občanského zákoníku poskytnou ochranu před tím, aby na odkazy vynaložil více než sám dědictvím získá.

V případě, že čistá pozůstalost odkazy bude obtížena tak, že je téměř vyčerpána a dědic neuplatní právo na poměrné zkrácení odkazů (aby mu zůstala alespoň čtvrtina nezatížená), má dědic právo jen na **náhradu nákladů** učiněných při splnění odkazů a na **přiměřenou odměnu** za svou námahu. Jestliže však nestačí pozůstalost k jejich úhradě, hradí náklady i odměnu odkazovníci poměrně podle hodnoty odkazů. K zajištění svého práva má potom dědic k odkázaným předmětům zadržovací právo a bez dostatečného zajištění **není povinen** odkazy vyřizovat.

Jestliže čistá pozůstalost nestačí k úhradě všech dluhů a jiných povinných výdajů, odkazy se **poměrně sníží**. Pokud by čistá pozůstalost nebyla dostatečná k vyřízení všech odkazů, měly by se přednostně uspokojit odkazy zaopatření, výchovy a výživy a ostatní odkazy se poměrně sníží.

Opětovné zařazení odkazu do úpravy dědického práva rozšiřuje možnosti zůstavitele, jak naložit s majetkem pro případ smrti. V tomto směru je zůstaviteli ponechána široká míra autonomie, což je třeba vnímat pozitivně. Současné jsou nastaveny základní principy ochrany dědiců pro případ, že by odkazy zatěžovaly značnou část pozůstalosti. Stejně jako v jiných případech však jejich využití bude záviset na aktivitě dědiců (např. uplatnění výhrady soupisu).

JUDr. Luboš Nevrkla, Ph.D.,
advokát

[Mališ Nevrkla Legal, advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Longin Business Center
Na Rybníčku 1329/5
120 00 Praha 2

Tel.: +420 296 368 350

Fax: +420 296 368 351

e-mail: law.office@mn-legal.eu

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)
- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě - zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)
- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)